

THE PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPMENT OF THE POTENTIAL ADMINISTRATION OF COMMUNITY FOR PRODUCT GROUP TAMBON THAPHO , UTHAITANI

Nawaporn Prasomtong ^{1*}

¹Faculty of Management Science, Nakhonsawan Rajabhat University, Nakhonsawa 60000, Thailand

ABSTRACT

This research aims to study the management of savings groups to produce Thapho Uthaitani. The analyze problems have the need to develop good management of the savings groups pose to the manufacturing. The development is the potential of well-managed savings groups pose the parish. The conduct is the research using (Participatory Action Research: PAR). The population is a member of the group saving produce 1,345 peoples cases to select a specific sample of 100 peoples, which analyzed the SWOT analysis with technical AIC of the strategy. The analysis TOWS Matrix is a tool to research, interview, observation, evaluation of learning achievement and satisfaction of the course. The analysis is using content analysis and statistics used in the study were frequency, percentage, mean and standard deviation and the test statistic t – test (Paired t – test).

The findings the problems group have the members lack knowledge about rules and regulations of the group. The aware function of the group membership should know and should have been informed. The lack of management training to its members and youth. The lack of incentives to its members and it is clear that to get any benefits. The lack of publicity given to members thoroughly and systematically lack all members helping each comment. The lack of working capital loans to members increased. Some members have also attended meetings of the group has also led to a lack of young people see the value of saving money to become members of the savings add up. It also presents the directors and members to study in other locations. Some members also lack the discipline to a loan in a given period and young people are rarely involved as a board member of the group of the need to develop a good management of the savings to the manufacturing district pose is to provide training to educate them. members and youth, including the preparation of accounts. The deposits dividend. The loan and study trips. The test results are different. Using test Paired t - test findings that a statistically significant .01

Keywords: Management, economic sufficiency, capacity development, community

---

*Corresponding author: E-mail address: pra_prasomtong@hotmail.com

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ ชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี

นภาพร ประสมทอง¹

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์ 60000, ประเทศไทย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการที่ดีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลท่าโพ ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ประชากร คือ สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จำนวน 1,345 ราย โดยทำการเลือกแบบเจาะจงเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ใช้วิธีดำเนินงานวิจัยโดยทำการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกับเทคนิค AIC นำมากำหนดกลยุทธ์ด้วยการวิเคราะห์ TOWS Matrix เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การสังเกต แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจของหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ t – test (Paired t – test)

ผลการศึกษา สภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ พบว่า สมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมดขาดความรู้ เรื่อง กฎและระเบียบของกลุ่มที่ชัดเจน บทบาท หน้าที่ที่ควรรู้และพึงรับทราบ ขาดการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกและเยาวชน ขาดการสร้างแรงจูงใจให้แก่สมาชิกถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ สมาชิกยังขาดการช่วยกันแสดงความคิดเห็น ขาดเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมเพิ่มขึ้น สมาชิกบางคนไม่ค่อยเข้าร่วมการประชุม ขาดการชักนำให้กลุ่มเยาวชนเห็นคุณค่าของการออมเงินเพื่อเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มขึ้น ไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมให้กรรมการและสมาชิกไปศึกษาดูงานในสถานที่อื่น ๆ สมาชิกบางคนยังขาดวินัยในการส่งเงินกู้ยืมในระยะเวลาที่กำหนด และเยาวชนคนรุ่นใหม่ยังไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การเป็นคณะกรรมการของกลุ่มฯ การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ได้แก่ การจัดทำบัญชี การรับฝากเงิน การจ่ายเงินปันผล การจ่ายเงินกู้และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ผลการทดสอบความแตกต่าง $POST-PRE$ โดยใช้สถิติทดสอบ Paired t – test พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ = .01 แสดงว่า $POST > PRE$

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาศักยภาพ, ชุมชน

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในสังคม โดยเฉพาะการมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางพัฒนาและให้ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องช่วยให้นักมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุล

ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นพื้นฐานของการบริหารจัดการทางการเงินของเศรษฐกิจชุมชนเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการระดมแหล่งเงินทุนในชุมชน การกู้ยืมเพื่อใช้ในการสร้างอาชีพและดำเนินชีวิตเป็นการเริ่มต้นแหล่งเงินทุนที่จัดตั้งโดยชุมชนเอง การบริหารจัดการใน

รูปแบบของสมาชิกมีกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่สมาชิกในกลุ่ม

สำหรับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมซึ่งประสบความสำเร็จเชิงกระบวนการ ส่งเสริมความร่วมมือกันบนพื้นฐานของการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพของภาครัฐ เอกชน และประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้รับรู้ข่าวสาร การดำเนินงานของทางราชการให้จัดทำประชาพิจารณ์ในเรื่องที่สำคัญ พัฒนากลไกในการปกครองที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ การแปลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ไปสู่แนวทางปฏิบัติยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาในระยะต่อไปควรมีแนวทางการดำเนินงานที่ดี ได้แก่ การสนับสนุนบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนและภาคเอกชน เพื่อสร้างพันธมิตรในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543, 16-17)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี มีสมาชิกกลุ่ม 1,345 ราย (ข้อมูลปี 2557) เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ระดมทุนจากสมาชิกเพื่อบริหารจัดการด้านการเงินด้วยสมาชิกในชุมชนเอง มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพหลายประเภทมาจัดทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนที่ผลิตจากวัตถุดิบในชุมชน ร้านค้าชุมชน การบริหารจัดการแบบเศรษฐกิจพอเพียงปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตข้าวโดยใช้เกษตรอินทรีย์ การจักสาน เป็นต้น จากกิจกรรมดังกล่าวกลุ่มจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของตนให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเริ่มจากการจัดการทุนในชุมชนซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาครบวงจร มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์จากการระดมเงินทุนจากสมาชิกและมีการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มโดยจัดทำบัญชีที่น่าเชื่อถือซึ่งต้องสัมพันธ์กับการเก็บรักษาเงินสดของกลุ่มที่ต้องมีความโปร่งใสดูตรวจสอบได้ตลอดเวลา เพื่อเป็นการสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่สมาชิกที่เป็นเจ้าของเงินออม การจัดทำบัญชีทางกลุ่มจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้ในสมุดสมาชิกรวมและสมุดสมาชิกรายย่อยของแต่ละคน

เมื่อถึงกำหนดการออมจะให้นำสมุดมาปรับรายการเป็นปัจจุบัน โดยผู้ทำหน้าที่บันทึกบัญชีของกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการ เมื่อครบปีมีการคำนวณดอกเบี้ยที่สมาชิกจะได้รับเป็นรายคน ซึ่งสมาชิกอาจมีทั้งการออมและการกู้ยืม การจัดทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์ยังเป็นเพียงการจดบันทึกยอดเงินในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของสมาชิกแต่ละคนแต่ยังไม่ได้เป็นรูปแบบที่สามารถวัดสถานภาพทางการเงินได้อย่างสมบูรณ์ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มออมทรัพย์มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ย เงินปันผลคืนให้กับสมาชิกอย่างเหมาะสมเป็นธรรมและมีข้อมูลเชิงปริมาณที่ตอบคำถามของสมาชิกในกลุ่มว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์อันดีแก่กลุ่มออมทรัพย์ กรรมการบริหารและสมาชิกกลุ่ม การพัฒนาระบบบัญชีที่ให้คำตอบแก่การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ได้นั้นจะเป็นช่องทางในการช่วยเสริมสร้างศักยภาพชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าว ยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการที่ดี และด้านการจัดทำบัญชี อันจะส่งผลต่อการพัฒนากลุ่มฯ ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการเพื่อเพิ่มศักยภาพความสามารถในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี ตามขั้นตอนและกระบวนการพัฒนา โดยผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่ม จะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี ในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาทางวิชาการและพัฒนางานการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการพัฒนาศักยภาพ การบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มฯ

3. เพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการที่ดี
กลุ่มฯ

สมมติฐานในการวิจัย

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพ
การบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
ตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี มีคะแนนก่อนการอบรม
มากกว่าคะแนนหลังการอบรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของ Good Governance

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้าง
ระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542
(สุจิตติ นิमितกุล, 2543, 13-24) ได้ระบุหลักการของคำนิยาม
การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมไว้ดังนี้

การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี
เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ
ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่าย
วิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจ สามารถ
อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็น
พลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริม
ความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทา
ป้องกัน หรือแก้ไขเยียวาภาวะวิกฤตอันตรายที่หาก
จะมีในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม
ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะ
สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลก
ยุคปัจจุบัน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542, 18-34) ได้ให้ความหมาย
ของธรรมาภิบาลว่าเป็นระบบ โครงสร้าง กระบวนการต่าง ๆ
ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้น
ระหว่าง ภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาค
ปัจเจกชน และครอบครัว ภาคต่างประเทศ เพื่อที่ภาคต่าง ๆ
ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข

ประเวศ วะสี อธิบายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การที่
ประเทศมีพลังขับเคลื่อนที่ถูกต้องเป็นธรรม โดยการถักทอ

ทางสังคมเพื่อสร้างพลังงานทางสังคม (Social energy)
เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของประเทศชาติ ซึ่งธรรมาภิบาล
ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคมที่มีความ
ถูกต้อง เป็นธรรม โดยรัฐ และธุรกิจต้องมีความโปร่งใส
มีความรับผิดชอบที่ถูกต้องตรวจสอบได้ และภาคสังคมที่เข้ม
แข็ง (ประเวศ วะสี, 2541, 4 อ้างถึงใน นฤมล ทับจุมพล,
2546, 63)

สรุปว่า ธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการ
บ้านเมือง และสังคมที่ดี หมายถึง ระบบการบริหารจัดการ
ที่ดี หรือวิธีการปกครองที่ดีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
มีกติกาหรือกฎเกณฑ์ที่ดีเหมาะสม อย่างจริงจัง และ
ต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง
มีความชอบธรรม ด้านกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้าง
การบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถ
ตรวจสอบได้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม บนรากฐาน
ของ ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ธรรมาภิบาลสามารถใช้ใน
การบริหารจัดการทุก ๆ ด้าน และทุก ๆ ระดับทั้งภาครัฐ
และภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์
สูงสุดต่อองค์กรและสังคม

โดยในวิธีดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย
ดังนี้ คือ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation
Action Research : PAR) อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติ
การแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการ
เดินทางไปสู่การพัฒนา (Journey of development) โดยมีการ
เปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้
ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจสำคัญ
ของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทาง
ความร่วมมือ (Collaborative approach) ระหว่างนักวิจัย
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้ กระบวนการ
วิจัยจะต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และ
ส่งเสริมคุณค่าของชีวิต และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะ
เข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ
สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของตน ทรรศนการ
ที่มีอยู่ อุปสรรคและปัญหาที่ปรากฏอยู่ ตรวจสอบทางเลือก
ที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่
การเปลี่ยนแปลงใหม่ (นิตยา เงินประเสริฐศรี, 2544)

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

จากการสำรวจเอกสารไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของบุคคลโดยตรง แต่มีการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชน หรือองค์กร สรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ชีตความสามารถในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือ การดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใด ๆ นั้น ได้แก่ โครงสร้างของประชาชนระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา โครงสร้างและระบบการปกครอง อาชีพและระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิตและระบบความเชื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลความมาจากคำว่า Economy ที่แปลว่าประหยัด แต่ในทางวิชาการเศรษฐศาสตร์ คำว่า เศรษฐกิจ มีความหมายโดยนัยที่ครอบคลุมถึง การผลิตสินค้า (Production) การกระจายสินค้าหรือการขาย (Distribution) การบริโภคสินค้า (Consumption) การกระจายรายได้หรือการจัดสรรค่าตอบแทน เช่น ค่าจ้าง ค่าไร และค่าเช่า เรียกว่า การวิภาคกรรม (Income distribution) และการค้าขายระหว่างประเทศที่ต้องผ่านระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา หรือการปริวรรตเงินตรา (Foreign exchange) (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542, 88) ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัยได้ดังภาพที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

รายละเอียดในการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกและ

คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 1,345 ราย กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง พิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพฯ ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ราย

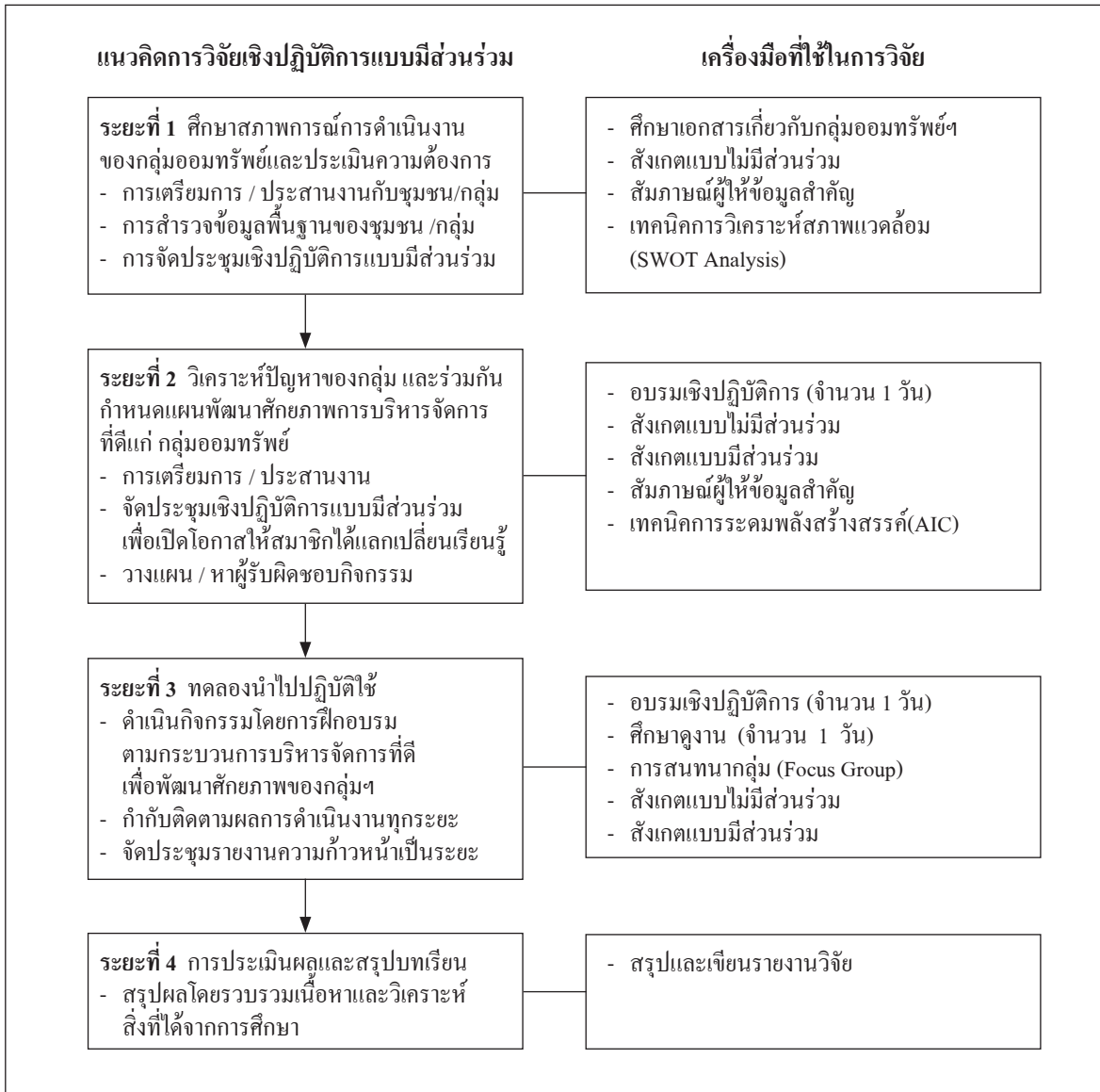
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ข้อมูลพื้นฐานจากสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพ ตำราทางวิชาการ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การสัมภาษณ์ โดยสร้างวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น แปลเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อการสัมภาษณ์เป็นไปในลักษณะของความยืดหยุ่นและได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและปัญหาของกลุ่มออมทรัพย์ในด้านการบริหารจัดการ

3. การสังเกตการณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตการณ์ ทั้ง 2 วิธี คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของการดำเนินงาน ในสถานการณ์ในการวิจัย คือ ผู้วิจัยใช้การสังเกตทางกายภาพของชุมชนและกลุ่ม การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม ๆ การประชุมกลุ่ม การพิจารณาเรื่องต่าง ๆ การบริหารจัดการกลุ่มของคณะกรรมการและเข้าไปร่วมกิจกรรมกลุ่มอยู่บ่อยครั้งจึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และทำการซักถามประเด็นที่ต้องการทราบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) ในการประเมินศักยภาพ ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ เพื่อวิเคราะห์สภาพของกลุ่ม ร่วมกับการใช้เทคนิค AIC ซึ่งเป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับการใช้เพื่อระดมพลังสร้างสรรค์ ของคนในชุมชน ใช้ในการระดมความคิด เปิดโอกาส สมาชิกกลุ่มได้พูดคุยกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหาและความต้องการ

เพื่อหาแนวทางแก้ไขพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์โดยการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกในการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TOWS matrix เพื่อเป็นแนวทางวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กร หลังจากนั้นจึงทำการประเมินผลการฝึกอบรม มีขั้นตอน ดังนี้

4.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม

4.1.1 นำแบบสอบถามที่จัดเตรียมไว้ให้สำหรับการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ของผู้เข้าอบรม จัดเตรียม ให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้าอบรม เพื่อทดสอบ Pre-test และ Post-test

4.1.2 ทำการทดสอบ Pre-test ในช่วงก่อนของการอบรม และเก็บแบบสอบถามกลับคืนทุกฉบับ

4.1.3 ทำการทดสอบ Post-test ในช่วงสุดท้ายของการอบรม และเก็บแบบสอบถามกลับคืนทุกฉบับ

4.1.4 ตรวจให้คะแนน Pre-test และ Post-test ตามเกณฑ์ที่ให้ไว้ ทำให้ไว้ ทำให้ได้คะแนนสอบก่อนอบรม (PRE) และคะแนนสอบหลังอบรม (POST)

4.1.5 แปลงคะแนน Post-test ของแต่ละคน ให้เป็นคะแนนร้อยละ (POST%)

4.2 การประเมินความพึงพอใจของหลักสูตร การประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม มีขั้นตอนดังนี้

4.2.1 จัดเตรียมแบบประเมินหลักสูตร อบรม ให้พอเพียงสำหรับผู้เข้ารับการอบรม

4.2.2 แจกแบบประเมินหลักสูตร อบรม ให้ผู้เข้ารับการอบรม ประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร ในช่วงสุดท้ายของการฝึกอบรม

4.2.3 กำหนดค่า $\bar{X}$ และ $S.D.$ ของแต่ละรายการ ข้อคำถามรวมทั้งคำนวณค่า $\bar{X}$ และ $S.D.$ รวมแต่ละด้าน แปลความหมาย

4.2.4 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน

การสร้างและตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ทำการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัย ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยพิจารณาความถูกต้องและเที่ยงตรงของเครื่องมือ คือแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม และแบบสอบถามความพึงพอใจของหลักสูตร วิชาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาหาค่า IOC ผลของค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบประเมินผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Index of Congruence: IOC) ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ > 0.50 ถึง 1.00 (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555, 96) ค่าดัชนีที่ได้ มีค่า $0.67 - 1.00$ ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ในการจัดทำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในส่วนของผู้เข้ารับการอบรม ส่วนแบบสอบถามความพึงพอใจของหลักสูตร วิชาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Index of Congruence : IOC) ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ > 0.50 ถึง 1.00 (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555, 96) ค่าดัชนีที่ได้ มีค่า $0.78 - 1.00$ ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้เช่นเดียวกัน

3. หลังจากให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากนั้นปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายก่อนที่จะนำไปทดลองใช้

4. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 2 ชุด ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต ตำบลโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 ราย โดยข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) จะคำนวณหาอำนาจจำแนก ด้วยวิธีวิเคราะห์ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของข้อคำถามที่มีลักษณะของมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) คำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย (Reliability) โดยใช้การคำนวณประสิทธิอัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งมีค่า > 0.80 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555, 419-457) ซึ่งจากการทดสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่นจากแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม เท่ากับ .951 ส่วนแบบสอบถามความพึงพอใจของหลักสูตร วิชาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .872 ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้หลักในการพิจารณาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผล มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ โดยการตีความข้อมูลที่ได้รับมาโดยใช้การพรรณนา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เสนอไปแล้ว นำมาพิจารณาโดยการวิเคราะห์ร่วมกับการมองประเด็นหลัก (Major themes) ที่พบเห็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด และใช้การสรุปเชิงเนื้อหา (Content analysis)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ แบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม และการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้

2.1 แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ของผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การพิจารณาค่าจำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการอบรม ที่ทำการทดสอบ Pre-test และ Post-test ส่วนที่ 2 การพิจารณาผลการประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี และพิจารณาตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของหลักสูตรโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม (Pre / Post -Test)

การพิจารณาค่าจำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมที่ทำการทดสอบ Pre-test และ Post-test มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมที่ทำการทดสอบ Pre-test และ Post-test

จำนวนผู้เข้ารับการอบรม	สอบ Pre-test		สอบ Post-test		ผู้ตอบแบบประเมิน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
100	100	97.60	100	87.20	100	81.60

จากตารางที่ 1 ผู้เข้ารับการอบรมที่ทำการทดสอบก่อนและหลังการอบรม (Pre-test Post-test) และตอบแบบประเมินความพึงพอใจ มีดังนี้ ผู้เข้ารับการประเมินก่อนการอบรม จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 97.60 ผู้เข้ารับการประเมินหลังการอบรม จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 87.20 และผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจจำนวน 100 คน

คิดเป็นร้อยละ 81.10

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่าง $\overline{POST} - \overline{PRE}$ โดยใช้สถิติทดสอบ Paired t - test ในการฝึกอบรมของคะแนนผลสัมฤทธิ์ (ความรู้) และคะแนนความพึงพอใจตามโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี

ค่าสถิติ	$\overline{POST}$	$\overline{PRE}$	D	t
$\bar{X}$	19.81	23.83	264	10.32*

* < .01

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่าง $\overline{POST} - \overline{PRE}$ โดยใช้สถิติทดสอบ Paired t - test พบว่า $\overline{POST} > \overline{PRE}$ มีค่าเท่ากับ 0.0083 ที่ระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติ = .01

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ (ความรู้) และคะแนนความพึงพอใจ หลังการอบรมมากกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ (ความรู้) และคะแนนความพึงพอใจก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ .01

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (frequency: f)

ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) และสถิติสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปร ประกอบด้วย การทดสอบความแตกต่างของ $\overline{POST}-\overline{PRE}$ โดยใช้สถิติทดสอบ t – test โดยใช้สถิติทดสอบ Paired t – test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยใช้คำสั่ง t-test ในโปรแกรมสำเร็จรูปในงานวิจัยและบันทึกผลการทดสอบว่ามีนัยสำคัญ (significant) หรือไม่ ถ้าการทดสอบมีนัยสำคัญแสดงว่า $\overline{POST} > \overline{PRE}$

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ

สภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ปัจจุบันสมาชิกมีการออมทรัพย์ทุกวัน ที่ 5 ของเดือน มีสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต มีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน คณะกรรมการ มีการทำงานที่ดีจริงใจและมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน คณะกรรมการมีแนวคิดที่ดีในการทำงานและงานมีประสิทธิภาพ กลุ่มออมทรัพย์มีความเข้มแข็ง โปร่งใส ตรวจสอบได้ สมาชิกชำระเงินตรงตามเวลา และสมาชิกอยากให้เพิ่มวงเงินในการกู้ยืม

2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ

สมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมดขาดความรู้ ขาดการตั้งกฎ และระเบียบของกลุ่มให้ชัดเจน การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มฯ ที่ควรรู้และพึงรับทราบ ขาดการ

จัดการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกและเยาวชน ขาดการสร้างแรงจูงใจสมาชิกให้เห็นชัดเจนว่าจะได้รับผลประโยชน์ด้านใดบ้าง ขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกอย่างทั่วถึง และเป็นระบบ สมาชิกทุกคนยังขาดการช่วยกันแสดงความคิดเห็น ขาดเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมเพิ่มขึ้น สมาชิกบางคนยังไม่ค่อยเข้าร่วมการประชุมของกลุ่ม ขาดการชักนำให้กลุ่มเยาวชนเห็นคุณค่าของการออมเงินเพื่อเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มขึ้น ไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมให้กรรมการและสมาชิกไปศึกษาดูงานในสถานที่อื่นๆ สมาชิกบางคนยังขาดวินัยในการส่งเงินกู้ยืมในระยะเวลาที่กำหนด และเยาวชนคนรุ่นใหม่ยังไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การเป็นคณะกรรมการของกลุ่ม ฯ

3. วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ

คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า ต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ การเพิ่มสวัสดิการให้กับ เด็ก – คนแก่ มากขึ้น สร้างจิตสำนึกในการส่งเงินกู้ให้แก่ผู้กู้ยืม อนาคตข้างหน้าอยากให้กลุ่มออมทรัพย์สนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านและทุกส่วนเพิ่มขึ้น อยากให้กลุ่มออมทรัพย์สร้างรากฐานที่มั่นคงมากกว่าเดิม อนาคตอยากให้ทุกคนในชุมชนมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ให้ครบทุกครัวเรือนในชุมชน กรรมการต้องซื่อสัตย์-ซื่อตรงในด้านการเงิน ฝึกเยาวชนให้มีจิตใจในเรื่องสิ่งจะ – การออมเงินอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก จัดทีมงานให้ประชาสัมพันธ์ต่อเยาวชนให้รู้จักออมมากขึ้น และอยากให้เพิ่มทุนการศึกษาและเพิ่มคำปรึกษาพยาบาล

กิจกรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนา เช่น เราจะทำกิจกรรมอะไรบ้างในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯ สรุปได้ดังนี้ อยากให้กลุ่มฝึกอาชีพเสริม ควรไปดูงานที่สามารถนำมาเป็นความรู้ หรือ ประกอบอาชีพได้ เพื่อเป็นรายได้เสริมในเวลาว่าง จัดหาวิทยากรมาอบรม เรื่องการสร้างอาชีพ ยามว่าง ระดมทุนออมทรัพย์ให้มีการออมให้ทุกคนมีส่วนร่วม จัดสรร เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ พร้อมเอกสารช่วยเหลือชุมชน ประสภกัยธรรมชาติต่างๆ ของชุมชน การจัดการงบประมาณจากแหล่งอื่นๆ และในส่วนของ

กิจกรรมที่ยังไม่อาจดำเนินการได้พร้อมระบุประเด็นปัญหา อาทิ กิจกรรมการจัดทำบัญชีด้วยระบบคอมพิวเตอร์ สาเหตุของปัญหา คือ ไม่มีบุคลากรที่จะทำได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดผู้มีความรู้ในส่วนนี้

ในส่วนกิจกรรมที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ต้องการพัฒนา คือ การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่สมาชิกและเยาวชน ได้แก่ การจัดทำบัญชี การรับฝากเงิน การจ่ายเงินปันผล การจ่ายเงินกู้ และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยทางผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรม ในวันที่ 11 – 12 มิถุนายน 2557 เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี (จำนวน 1 วัน) ชื่อโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2557 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี โดยในส่วนขององค์ความรู้ที่จัดในหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับหลักเกณฑ์ แนวทางการดำเนินงานบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และศึกษาดูงาน (จำนวน 1 วัน) ชื่อโครงการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดมะค่า ตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าวัง จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2557 เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพตามการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

อภิปรายผล

1. การเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาตามกระบวนการวิจัย ในการศึกษาบริบทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ คณะกรรมการกลุ่มผู้วิจัย ตลอดจนเกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการศึกษาดูงานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดมะค่า ตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าวัง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการที่ได้ศึกษาดูงานตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพในครั้งนี้ ดังนี้

1.1 การเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาค้นหาสาเหตุ

ของปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ปฏิบัติได้ และค้นหาความต้องการเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีให้แก่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้เรียนรู้พร้อมกับการปฏิบัติจริง เพราะสมาชิกกลุ่มทุกคนคิดว่าตนเองยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการกระบวนการดำเนินงานบทบาทหน้าที่ของตน มีความกระตือรือร้นอยากที่จะเรียนรู้ อยากเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ดังเห็นได้จากการเข้าร่วมอบรมตามโครงการพัฒนาอาชีพ โครงการสนับสนุนจาก อบต.ท่าโพ โครงการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภอหนองขาหย่าง เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของ ตำบลท่าโพ ยังมีจุดเด่นสำคัญ คือ สตรีเข้มแข็ง สิ่งที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้นำส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นสตรีทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพ ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ตลอดจนสมาชิกกลุ่มตำบลท่าโพ ส่วนใหญ่มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชายทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชยาภรณ์ หน่อแก้ว, 2553 ; วราภรณ์ วิสวานาศิษย์ และคณะ, 2555) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งกล่าวว่าความแตกต่างด้านวัฒนธรรมด้านการแบ่งชาย/หญิงไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ตรงกับการดำเนินงานขององค์กรนี้ ซึ่งมีการสนับสนุนให้การดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ตำบลท่าโพ ได้มีโอกาส และสนับสนุนการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เช่น อาคารสถานที่ ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่พนักงานของ อบต.ท่าโพ การประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาส่วนต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพมีความสนใจอยากที่จะได้รับการพัฒนาในการฝึกอบรมตามแนวคิดการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมเพื่อชุมชนเข้มแข็งในครั้งนี้ เพื่อพัฒนาศักยภาพทั้งต่อตนเอง และกลุ่มอย่างคึกฉิ่ง ตลอดจนเข้าร่วมในกิจกรรมของการดำเนินงานวิจัยด้วยดี ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนเข้มแข็งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ โดยในส่วนของวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนในองค์กรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนนา สุภสร และคณะ (2556) พบว่า ระดับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม วัตถุประสงค์และเป้าหมายมี ความความชัดเจนและสอดคล้องอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6275

และพนักงานที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมโดยรวมสูงกว่าพนักงานที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการรับรู้วัฒนธรรมองค์การโดยรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.651 และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสะท้อนในงานวิจัยนี้เช่นเดียวกันในส่วนของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม

1.2 การเรียนรู้ของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ผู้นำและกรรมการกลุ่มได้รับความคิดเห็น จากกิจกรรมที่มีภาวะหวั่นไหวการดำเนินงานของกลุ่มฯ ซึ่งมีทั้ง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำกลุ่มเป็นกำลังสำคัญก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ผู้นำมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา กลุ่มของตน ปรารถนาให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และประสบความสำเร็จตามแบบกลุ่มออมทรัพย์ในหลายๆ แห่งกลุ่มที่ต้องการพัฒนา หากมีความตั้งใจมุ่งมั่น จะมีความตระหนักรู้ และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน จะเห็นได้จากการรวมกลุ่มเพื่ออบรมและส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานนอกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่อื่น ซึ่งในครั้งนี้ไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ คือ กลุ่มสังฆะออมทรัพย์วัดมะค่า ตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ และหน่วยงานที่ไปศึกษาดูงาน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และร่วมกัน ในการแสดงความคิดเห็นในลักษณะการบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินงานการจัดทำบัญชี ตรงกับงานวิจัยของ มัลลิกา คงแก้ว, 2554 ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบัญชีซึ่งพบว่า การจัดทำบัญชียังคงเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับงานบัญชี ขาดความรู้ในการจัดทำบัญชีขององค์การให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำบัญชี เช่น การใช้โปรแกรมในงานบัญชี เป็นต้น การติดตามทวงถามหนี้กับสมาชิก ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน ตลอดจนวิธีการแก้ไข

ปัญหา เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ และสมาชิกนั้น มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในการทำงานของการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตามบริบทของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ในส่วนของการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ ยังไม่มีแผนที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภ สุขคำชา (2554) ที่อธิบายว่า ด้านการวางแผน ไม่มีแผนการดำเนินงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นตามที่มติที่ประชุมของคณะกรรมการในแต่ละครั้งเท่านั้น ด้านการจัดองค์กร มีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม แบ่งออกเป็น ประธาน กรรมการ รองประธาน กรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการฝ่ายสินเชื่อ กรรมการตรวจสอบ กรรมการฝ่ายปฏิคม กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ด้านการจูงใจ กลุ่มมีกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกภายในกลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วม และด้านการควบคุม มีการจัดระบบบัญชีที่รัดกุม มีการรายงานงบทางการเงินให้คณะกรรมการและสมาชิกทราบอย่างต่อเนื่อง

1.3 การเรียนรู้ของผู้วิจัย จากการศึกษาที่ผ่านมา ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคย เข้าใจ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินงานของการจัดตั้งองค์กรของชุมชนที่มีโครงสร้างการดำเนินงาน หลักเกณฑ์การดำเนินงาน ตามระเบียบของกรมการพัฒนาชุมชน รูปแบบหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้รับความรู้อย่างมาก ได้เรียนรู้วิถีดำเนินงานกระบวนการดำเนินงานที่จะทำให้องค์กรสามารถประสบความสำเร็จได้ ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก และที่สำคัญผลการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ มีความพร้อมที่จะดำเนินธุรกิจออมทรัพย์ในด้านการระดมเงินทุนเพิ่มทุนให้แก่กลุ่มของตน แต่ขาดผู้นำที่มีความรู้จึงมีปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ดี หากเป็นไปได้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาเจ้าหน้าที่รับผิดชอบกลุ่ม และดูแลให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยได้นำหลักการบริหารจัดการที่ดีเข้าไปพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แม้ดำเนินการพัฒนา

ภายใต้เวลาอันจำกัด ก็ได้ผลจากการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดโครงสร้างหน่วยงานตามลักษณะของการจัดแบ่งงานตามหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชนาชัย สุขวณิช, 2555) ตามที่ผู้วิจัยเข้าไปจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบว่าองค์การแห่งนี้มีหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับแนวคิดของ (ธีรยุทธ บุญมี, 2541, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2543) ดังนี้ หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชน หลักความสุจริตและโปร่งใส หลักพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม หลักกลไกการเมืองที่ชอบธรรม หลักเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน และหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สำหรับการส่งเสริมธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในระบบบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ (พิทยา สุนทรวิภาต, 2545, 23) กล่าวไว้ดังนี้ คือ

1.1 หลักนิติธรรม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบ มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่สมาชิกกลุ่มยอมรับพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ เหล่านั้น

1.2 หลักคุณธรรม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ๑ มีการธรรงศ์สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มพัฒนาตนเอง โดยเข้าอบรมคุณธรรม จริยธรรม ทำให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และประกอบอาชีพสุจริต

1.3 หลักความโปร่งใส หลังจากผ่านการอบรมเรียนรู้ตามโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบแล้ว สมาชิกเข้าใจระบบบริหารบัญชี อ่านแล้วเข้าใจบัญชีได้ ตรวจสอบการบัญชีได้ กรรมการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น ทำให้เกิดความไว้วางใจกันในหมู่คณะ โดยเฉพาะผู้เข้าอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้นได้

1.4 หลักการมีส่วนร่วม มีการกำหนดวันประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะร่วมกันตัดสินใจในกิจกรรมของกลุ่มและแสดงประชามติตามแนวประชาธิปไตย

1.5 หลักความรับผิดชอบ สมาชิกกลุ่ม ๑ ตระหนักในสิทธิ หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม สนใจปัญหาของกลุ่ม มีความกระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหา ถ้าแสดง

ความคิดเห็นมากขึ้น และกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำมากขึ้น

1.6 หลักความคุ้มค่า มีการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ๑ อย่างคุ้มค่า ประหยัด เช่น การรู้จักนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ เช่น การนำแนวคิดการตั้งกฎ ระเบียบของชุมชนต้นแบบในการไปศึกษาดูงาน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาปรับใช้ เช่น การชำระค่าปรับ กรณีสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ค้าง ขาดชำระไม่ตรงตามกำหนด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ในการศึกษาผ่านเทคนิคทางการวิเคราะห์ SWOT analysis ตลอดจนผู้วิจัยได้เสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ TOWs matrix ซึ่งในส่วนนี้ขอนำเสนอกลยุทธ์สำหรับใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพพบบ เพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

1.1 ผู้นำ ได้แก่ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลท่าโพ ๑๗๑ สนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม

1.2 สมาชิกกลุ่มมีความพร้อมในการได้รับความรู้ต่าง ๆ จากบุคลากร องค์กรทั้งใน และนอกชุมชน สามารถจัดกิจกรรมการสร้างอาชีพ ให้เสริมกับสมาชิกกลุ่มได้ เช่น การประกอบอาชีพตัดเสื้อผ้า และอื่น ๆ เพื่อต่อยอดอาชีพที่มีในชุมชน และมีศักยภาพอยู่แล้ว

1.3 สมาชิกสามารถร่วมมือกันในการดำเนินงานและพัฒนาสินค้าหรือบริการ ในการสร้างงานและอาชีพ ได้แก่ โอกาสที่จะเปิดตลาดการค้าได้ ตลาดนัดสีเขียว และถนนคนเดิน

1.4 จัดทำเอกสารในการประชาสัมพันธ์ เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับบทบาท หน้าที่ ของการเป็นสมาชิกที่ดี แจกและใช้ช่องทางทางประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจและหลากหลาย เช่น แผ่นพับ การจัดทำหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้แก่สมาชิก เป็นต้น

1.5 การพัฒนาผู้ประกอบการในส่วนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ๑ ให้เป็นผู้ผลิตสินค้าหรือบริการ เพื่อให้เกิดรายได้สามารถส่งเงินกู้ ตามกำหนด และพัฒนา

สู่การออมเงินอย่างเป็นระบบ

1.6 สนับสนุนให้ภาครัฐ และเอกชน สมาชิก และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ สามารถลงทุนในการดำเนินธุรกิจได้มากขึ้นนำไปสู่การแข่งขันในตลาดการค้าได้ เช่น ตลาด ถนนคนเดินจังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น

1.7 ผู้นำ และองค์กรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินการแก้ปัญหา เช่น เสนอปัญหาให้รัฐบาลแก้ไขโดยด่วน

1.8 สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของบทบาท หน้าที่ของสมาชิก เช่น สมาชิกจะต้องมีความซื่อสัตย์ มีสำนึก

1.9 ฝึกอบรม ให้เกิดความสามัคคี การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กร

1.10 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขององค์กร ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

1.11 จัดกิจกรรม และสนับสนุน การสร้างพลังของชุมชน โดยใช้องค์กร คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน และสร้างจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกที่ดี และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาองค์กรร่วมกัน

1.12 ประชาสัมพันธ์ ธรรมรงค์ให้สมาชิกมีความรับผิดชอบ เช่น ส่งเงินกู้ให้ตรงเวลาที่กำหนด

1.13 การกำหนด หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่ม เช่น ระเบียบการจ่ายค่าปรับ เมื่อถึงกำหนดชำระแล้วยังค้างจ่าย เป็นต้น

1.14 สนับสนุนให้มีการจัดอบรมเพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้ด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก เช่น การจัดการการเงิน บัญชีครัวเรือน เป็นต้น เพื่อเป็นพื้นฐานองค์ความรู้ให้กับคนในท้องถิ่น คือตัวสมาชิกเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้เข้มแข็งในรูปแบบอื่นๆ ในพื้นที่ที่มีบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับ ความสามารถ ประสิทธิภาพการดำเนินงานทางการเงิน วิเคราะห์การเงิน การบัญชี ความสัมพันธ์ทางการบริหารจัดการกับประสิทธิภาพการดำเนินงาน ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่าย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

บรรณานุกรม

- ชยาภรณ์ หน่อแก้ว. (2553). *การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 3 บ้านท่าดอน ตำบลท่าดอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). *สวัสดิการโดยภาคชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาชัย สุขวณิช. (2555). *การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ธานินท์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). นนทบุรี: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *รัฐธรรมนูญแห่งชาติยุคทศวรรษที่ห้าในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- นฤมล ทับจุมพล. (2546). *แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย: รัฐธรรมนูญแห่งชาติ ธรรมนูญกับคอร์รัปชันในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิดิทรรศน์.
- นิตยาเงินประเสริฐศรี. (2544). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 2(7), 61-62.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยุชุมชน.
- พิทยา สุนทรวิภาต. (2545). *ธรรมาภิบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล*. มติชน. 3 มิถุนายน : 23.
- มัลลิกา คงแก้ว. (2554). *การวิจัยและพัฒนาระบบบัญชีกลุ่มออมทรัพย์ กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์หมู่ 1 ตำบลขอนแก่น อำเภอชะอวด นครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วราภรณ์ วิสวานุศิษย์ และคณะ. (2555). *ความสัมพันธ์ของปัจจัยความได้เปรียบทางการแข่งขันต่อความสามารถในการแข่งขัน และมีทิศทางวัฒนธรรมที่ส่งผลร่วมกับความสัมพันธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี*. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 7(2), 56.
- วัลลภ สุขคำชา. (2554). *การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การเป็นสถาบันการจัดการเงินทุนหมุนเวียนชุมชนบ้านโคกหนองหิน ตำบลบุกระสัง อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุดจิต นิมิตรกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). *คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.ท].
- แอนนา สุภสร และคณะ. (2556). *ความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมและความสัมพันธ์การรับรู้วัฒนธรรมองค์การของพนักงาน บริษัท บริการวิศวกรรจจำกัด*. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 8(2), 88.